

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (8 5) 239 6170 / 239 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

**Analitinė apžvalga
22/106**

2022-11-29

**Sveikatos priežiūros sektoriaus darbuotojų apsaugos nuo pacientų ar jų artimųjų smurto
reglamentavimas atskirose valstybėse**

Pasaulinė medikų asociacija, atkreipusi dėmesį į augančius smurtinių atvejų prieš medikus rodiklius, pabrėžia šio reiškimo destruktinį poveikį ir neigiamas pasekmes sveikatos priežiūros paslaugų kokybei. Akcentuojama prevencinių saugos sprendimų, reagavimo planų išankstinio parengimo, darbuotojų sistemingo mokymo, visuomenės švietimo svarba.

Šiame darbe apžvelgiami Airijos, Belgijos, Italijos, JAV, Jungtinės Karalystės, Lenkijos ir Švedijos teisėkūros sprendimų gerosios praktikos pavyzdžiai, stiprinantys sveikatos priežiūros sistemos darbuotojų saugą darbo vietose ir nustatantys sankcijas už smurtines veikas prieš medikus.

Specializuotose publikacijose apibendrinant akademinėje literatūroje pateikiamus tyrimų rezultatus, daroma išvada, kad smurto rizikos veiksniai sietini su trimis subjektais: pacientu, specialistu ir įstaiga. Smurto protrūkį dažniausiai skatina tokie faktoriai kaip nepasiteisinę paciento ir / ar jo šeimos narių lūkesčiai, ilgas laukimo laikas, pakankamos asmeninės erdvės trūkumas, paciento ir specialisto komunikavimo ir / ar bendradarbiavimo problemos, apsiribojimas vienu darbuotoju izoliuotoje patalpoje, per mažas personalo skaičius, didėjantis psichikos sutrikimų turinčių pacientų kiekis, alkoholinių ir narkotinių medžiagų vartojimas¹.

Apibendrinant atskirų valstybių taikomus smurto prieš medikus problemas sprendimus, paminėtinas savalaikis prevencinis grėsmių ir smurto rizikos įvertinimas, saugą stiprinančių organizacinių ir projektinių sprendinių įgyvendinimas, pavojaus pranešimo įrangos naudojimas, personalo mokymas, su smurto rizika dažniausiai susiduriančių medikų kategorijų priskyrimas specialiųjų tarnybų pareigūnams, suteikiant atitinkamą teisinę apsaugą, taip pat sankcijų už smurtinius veiksmus įtvirtinimas teisės aktuose.

Airija

Baudžiamojo teisingumo (viešosios tvarkos) įstatymo² 19 straipsnio 1–6 dalys nustato, kad asmuo, užpuolęs (angl. *assaults*) ar grasinęs užpulti asmenį, ligoninėje teikiančią sveikatos priežiūros paslaugas, ar jo padėjėją arba tvarką palaikančią pareigūną ar jo padėjėją, yra baudžiamas iki 5 000 EUR bauda ir / ar iki 12 mėnesių trukmės laisvės atėmimo bausme. Už sunkesnes veikas yra skiriama bauda ir / ar iki 7 metų trukmės laisvės atėmimo bausmė. Paminėtina, kad pastaroji sankcija buvo sugriežtinta 2006 m. – iki tol buvo nustatytas maksimalus 5 metų trukmės laisvės atėmimo terminas³.

¹ Micaela La Regina at al. Aggressions on social networks: what are the implications for healthcare providers? *Healthcare*, 2021, p. 6: <https://www.insafetyhealthcare.it/wp-content/uploads/2021/06/healthcare-09-00811.pdf>

² *Criminal Justice (Public Order) Act*: <https://revisedacts.lawreform.ie/eli/1994/act/2/revised/en/html>

³ *EFN Report on Violence against nurses*, 2021, p. 42:

Įstatyme ligoninės sąvoka apima teritoriją, pastatus ir patalpas, naudojamas ligoninės reikmėms. Sveikatos priežiūros paslaugos yra tokios, kurias teikia gydytojas, sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos specialistas, odontologas, psichiatras, slaugytojas, akušeris, farmacininkas ar kitas su gydymo ir slaugos procesu susijęs asmuo ar tas, kas vykdo minėtų asmenų nurodymus. Tvarkos palaikymo pareigūnams priskiriami greitosios medicinos pagalbos darbuotojai. Pagal įstatymą, tas, kas priešinasi ar sąmoningai trukdo ar sudaro kliūtis sveikatos priežiūros paslaugas ligoninėje teikiančiam asmeniui ar jo padėjėjui, tvarką palaikančiam pareigūnui ar jo padėjėjui, yra baudžiamas iki 2 500 EUR bauda ir / ar iki 6 mėnesių trukmės laisvės atėmimo bausme.

Nemirtinų nusikalstamų veikų prieš asmenį įstatymas⁴ įtvirtina atsakomybę ir sankcijas už bet kurio žmogaus užpuolimą. Reglamentuoti įvairaus sunkumo užpuolimų atvejai, už kuriuos skiriamos baudos ir / ar iki 5 metų trukmės laisvės atėmimo bausmės ir galimas įkalinimas iki gyvos galvos. Europos slaugytojų asociacijų federacijos tematinėje apžvalgoje pažymima, kad šio įstatymo nuostatos, nors ir neskirtos specialiai sveikatos priežiūros sektoriaus darbuotojams ar susijusių socialinių paslaugų teikėjams, gali būti pasitelkiamos nukentėjusių žmonių teisei gynybai ir kaltųjų nubaudimui tais atvejais, kai užpuolamas darbuotojas⁵.

Airijos sveikatos priežiūros paslaugų administracija (*the Health Service Executive*, toliau – HSE) skiria dėmesį agresijos ir smurto darbo vietoje prevencijai ir valdymui⁶. HSE teigia, kad bet koks žodinis ar fizinis darbuotojų, paslaugų gavėjų, lankytojų ar kitų asmenų smurtavimas yra netoleruojamas. HSE nurodo, kad įstaigų vadovai turi užtikrinti kompetentingų specialistų sistemingai atliekamą agresyvių poelgių ir smurto apraiškų darbovietėse tikimybių ir rizikos vertinimą. Atkreiptinas dėmesys į darbuotojų ir sveikatos priežiūros paslaugų gavėjų tarpusavio sąveiką ir aplinką bei paslaugų teikimo sąlygas. Nustačius grėsmes, turi būti aiškiai įvardijamos reikalingos kontrolės priemonės. Turi būti pasitelkiamas informacijos dalijimosi su išorės subjektais principas, gaunant informaciją apie anksčiau užfiksuotus asmens (paciento) agresyvius veiksmus. Įstaigų vadovai turi užtikrinti reagavimo į smurtinius įvykius tvarkos parengimą, taikymą ir personalo mokymą. Darbuotojai turi gebėti atpažinti smurtinio elgesio pirminius požymius, valdyti konfliktus, naudotis pavojaus pranešimo įranga. Nacionalinėje incidentų valdymo sistemoje kaupiami pranešimai apie visus incidentus⁷. Yra parengta standartizuota nacionalinė incidentų pranešimo forma, į kurią įtraukti punktai apie patirtą netinkamą, smurtinį elgesį⁸. HSE įgyvendina Darbuotojų paramos programą, padedančią įveikti patirtą stresą ir potrauminį sindromą, susijusį su incidentu darbo vietoje. Pagal šią programą vykdomas specialistų konsultavimas yra konfidencialiai ir nemokamai teikiamas bet kuriam sveikatos priežiūros sistemos darbuotojui, esant poreikiui. Sudaroma ne tik tiesioginio, bet ir nuotolinio konsultavimo galimybė, paskambinus viešai skelbiamu telefono numeriu⁹.

Belgija

2022 m. lapkričio mėnesį priėmus Baudžiamojo kodekso pataisas, sugriežtintos bausmės už smurtinius veiksmus prieš sveikatos priežiūros sektoriaus darbuotojus (slaugytojus, greitosios

<http://www.efnweb.be/wp-content/uploads/EFN-Report-on-gender-and-profession-based-violence-against-nurses-September-2021.pdf>

⁴ *Non-Fatal Offences Against the Person Act*: <https://revisedacts.lawreform.ie/eli/1997/act/26/revised/en/html>

⁵ *EFN Report on Violence against nurses*, 2021, p. 42:

<http://www.efnweb.be/wp-content/uploads/EFN-Report-on-gender-and-profession-based-violence-against-nurses-September-2021.pdf>

⁶ *HSE Policy on the Prevention and Management of Work-Related Aggression & Violence*:

<https://healthservice.hse.ie/filelibrary/staff/policy-on-the-prevention-and-management-of-work-related-aggression-and-violence-2018.pdf>

⁷ *National Incident Management System*: <https://www.hse.ie/eng/about/who/nqpsd/qps-incident-management/nims/>

⁸ *National Incident Report Form*:

<https://www.hse.ie/eng/about/who/nqpsd/qps-incident-management/nims/nirf-01-v12-person-interactive.pdf>

⁹ *Employee Assistance Programme – staff counselling*:

<https://healthservice.hse.ie/staff/benefits-and-services/employee-assistance-programme-staff-counselling/>

pagalbos automobilių vairuotojus, gydytojus, farmacininkus ir kt.). Tais atvejais, kai darbuotojas dėl patirto sveikatos sutrikdymo tampa nedarbingas dvi savaites ar ilgiau, kaltininkui gresia 3–5 metų trukmės laisvės atėmimo bausmė. Pagal anksčiau galiojusias Baudžiamojo kodekso normas buvo galima skirti nuo 2 mėnesių iki 4 metų trukmės laisvės atėmimo bausmę¹⁰.

Darbuotojų gerovės įstatymas¹¹ įpareigoja darbdavius įvertinti smurto darbo aplinkoje riziką ir imtis reikiamų prevencinių priemonių. Darbdavys turi priimti darbuotojų saugą užtikrinančius organizacinius ir aplinkos įrengimo sprendimus. Darbuotojai turi būti informuojami apie galimas grėsmes ir mokomi į jas reaguoti¹².

Italija

2020 m. rugsėjo 24 d. įsigaliojusi Sveikatos priežiūros ir susijusias socialines paslaugas teikiančių darbuotojų saugumo įstatymu¹³ siekiama sustabdyti žodinio ir fizinio smurto apraiškas sveikatos apsaugos sektoriuje. Įstatymo nuostatos apima ne tik asmens sveikatos priežiūros specialistų, tarp jų chirurgų, odontologų, farmacininkų, slaugytojų, akušerių, radiologų, veiklos sritį, bet ir veterinarijos paslaugų teikėjus¹⁴. Įstatymu papildomas Baudžiamojo kodekso 583-quater straipsnis, nustatant, kad nuo 4 iki 16 metų trukmės laisvės atėmimo bausmė yra skiriama asmeniui, kuris sunkiai ar labai sunkiai sutrikdė sveikatos priežiūros ar susijusias socialines paslaugas teikiančio darbuotojo ar jo padėjėjo sveikatą. Be to, įvedamos 500–5 000 EUR dydžio administracinės baudos už tokius nusizengimus kaip žodinis įžeidimas ar fizinis smurtinis veiksmas prieš darbuotoją, vykdančią sveikatos priežiūros ar susijusias socialines profesines pareigas. Įstatymas įpareigoja Sveikatos apsaugos ministeriją skatinti informacijos, didinančios pasitikėjimą ir pagarbą medicinos darbuotojams, sklaidą. Šiuo įstatymu įsteigiama Nacionalinė observatorija, pavaldi Sveikatos apsaugos ministerijai. Observatorijoje kaupiami duomenys apie sveikatos priežiūros sistemos darbuotojų saugumo pažeidimus. Tokia duomenų bazė padeda vykdyti tęstinę stebėseną, analizuoti priežastis, mažinti rizikos veiksnius, gerinti prevenciją ir apsaugos priemones, taip pat tinkamai parengti konfliktų valdymo ir komunikavimo mokymo kursus medicinos darbuotojams. Sveikatos apsaugos ministerija turi teikti Deputatų Rūmams metines observatorijos veiklos ataskaitas. Įstatymu įvedama Nacionalinė švietėjiškos veiklos ir smurto prieš sveikatos apsaugos darbuotojus prevencijos diena.

JAV

Darbo statistikos duomenimis, sveikatos apsaugos sektoriaus darbuotojai ir susijusių socialinių paslaugų teikėjai patiria daugiausia smurtinių sužalojimų darbo vietose, o tokių sužalojimų tikimybė yra penkis kartus didesnė, palyginti su visų kitų sričių darbuotojais.

Federaliniu lygiu nėra nustatytų reikalavimų sveikatos priežiūros sektoriaus darbdaviams dėl darbuotojų apsaugos nuo smurto darbo vietoje¹⁵. Atstovų Rūmai yra pritarę federalinio Sveikatos

¹⁰ Lauren Walker. Tougher penalties for attacks on healthcare workers. *The Brussels Times*, 2022:

<https://www.brusselstimes.com/justice-belgium/318222/tougher-penalties-for-attacks-on-healthcare-workers>

¹¹ *The Act on the Well-Being of Workers*: <https://employment.belgium.be/en/themes/well-being-workers>

¹² *The Report of the International Labour Organization*, p. 8:

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_751838.pdf

¹³ *Legge 14 agosto 2020, n. 113 Disposizioni in materia di sicurezza per gli esercenti le professioni sanitarie e socio-sanitarie nell'esercizio delle loro funzioni*:

<https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:LEGGE:2020-08-14;113!vig=>

¹⁴ Italy: New law addresses violence against health and socio-health professionals. *Global Legal Monitor*, 2020:

<https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2020-09-25/italy-new-law-addresses-violence-against-health-and-socio-health-professionals/>

¹⁵ Hailey Mensik. Threats, obscenities, homicide: Healthcare workers stressed by pandemic face elevated violence. *Healthcare Dive*, 2022:

priežiūros ir socialinių paslaugų darbuotojų Darbo vietoje patiriamo smurto prevencijos įstatymo projektui, kuris šiuo metu svarstomas Senate¹⁶. Šis teisės akto projektas įpareigoja darbo reikalų sekretorių parengti prevencijos standartą, kurio pagrindu darbdaviai parengtų ir įgyvendintų prevencinius planus. Toks standartas turėtų būti pagrįstas JAV profesinės saugos ir sveikatos reikalų administracijos parengtomis rekomendacinėmis gairėmis. Įstatymas būtų taikomas bet kuriai ambulatorines ir stacionarias sveikatos priežiūros paslaugas teikiančiai įstaigai, slaugos ligoninei, bendruomeninės rūpybos organizacijai, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikėjui, priklausomybių ligų centrui, nepriklausomam skubiosios pagalbos centrui. Įstatymas apimtų ir namų aplinkoje pacientui teikiamas sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas. Be to, į įstatymo taikymo sritį patektų visos skubiosios pagalbos paslaugos ir transportavimas, įskaitant ugniagesių darbą. Nurodyta išlyga, kad įstatymu reguliuojamoms paslaugoms nepriskiriamos vaikų dienos rūpybos paslaugos. Nustatyta, kad rengdamas prevencijos planą, darbdavys turi konsultuotis su darbuotojais ir ekspertais, atsižvelgti į konkrečios darbovietės rizikų specifiką. Kiekviename plane turi būti įvertintos grėsmės saugumui, numatytos prevencinės priemonės, įskaitant pavojaus pranešimo sistemą, tinkamus atsitraukimo kelius, užkardus, stebėjimo sistemą, pacientams skirtų erdvių nustatymą, jų apšvietimą, praeityje smurtavusių pacientų identifikavimo ir paženklinimo sistemą, personalo komandinio darbo metodus. Turi būti įdiegtos rizikų ir incidentų pranešimo ir tyrimo procedūros ir pasirengta bei išmokta reaguoti į išpuolius.

JAV profesinės saugos ir sveikatos reikalų administracijos parengtose rekomendacinio pobūdžio Sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų teikėjų apsaugos nuo smurto darbo vietoje prevencijos gairėse¹⁷ minima, kad riziką sukelia paciento vidiniai išgyvenimai ir savijauta, gydymo įstaigos sąlygos ir aplinka, darbo organizavimo tvarka. Siūloma bendromis darbdavių, darbuotojų ir specialistų pastangomis įvertinti rizikas ir nustatyti, kokiuose padaliniuose, kokių paslaugų teikimo metu ir kokių specialybių darbuotojai susiduria su pacientų keliamomis grėsmėmis. Tam tikslui pasitelkti darbuotojų ir pacientų bei lankytojų apklausas. Patariama naudoti tokias saugumo priemones kaip paslaugos teikėjo pakeitimą, inžinerinius sprendimus, administracinius ir darbo praktikos metodus. Pavyzdžiui, praeityje smurtavusį pacientą galima perkelti į saugesnę terapinę aplinką. Inžineriniais metodais patalpoje sukuriama fiziniai barjerai, suprojektuojami išėjimai, įtaisomi metalo detektoriai, pavojaus mygtukai, pakankamas apšvietimas. Rekomenduojama darbuotojams, teikiantiems sveikatos priežiūros ar socialines paslaugas namų aplinkoje, užtikrinti ryšio priemones (mobilius telefonus, GPS sekimo funkciją, nešiojamus pavojaus mygtuko įrenginius). Be to, darbuotojai turėtų mokėti įvertinti pacientų namų aplinką ir atsitraukimo kelius. Medicinos prietaisų dėklai turėtų būti rakinami. Sveikatos priežiūros, slaugos, bendruomenės rūpybos įstaigų patalpose patariama įrengti papildomus išėjimus, kurių neužstotų baldai, įtaisyti pavojaus mygtukus ar naudoti nešiojamuosius pavojaus mygtuko įtaisus. Rekomenduojama, pagal galimybes, įrengti metalo detektorius, vidaus ir išorės patalpų stebėjimo įrangą. Darbuotojai turėtų žinoti apie naudojamą vaizdo stebėjimo įrangą. Siūloma patalpoje būti ne po vieną darbuotoją. Atkreipiamas dėmesys į slaugytojų posto vietos parinkimą, sudarant galimybę matyti didesnę plotą. Pažymima, kad stiklinės pertvaros ir stiklo dalys duryse gerintų matomumą ir saugumą. Duris ir medicininių priemonių dėtuves patariama rakinoti ir pacientams bei lankytojams pasiekiamose vietose nepalikti tokių daiktų, kuriuos būtų galima panaudoti sužeidimui (rašiklių, žirklių ir pan.). Rekomenduojama įrengti patogius laukiamuosius, kurie mažintų stresą. Laukiamųjų patalpas siūloma dalinti į kelis atskirus plotus, ribojant galimą pacientų ar lankytojų nepageidautinų nuotaikų sklaidą. Laukiantieji turėtų būti pakankamai informuojami, pagal galimybes mažinamas laukimo laikas. Pabrėžiama vidaus ir lauko apšvietimo svarba. Pacientų transportavimo automobiliuose, esant galimybei, patariama įrengti fizinį barjerą tarp vairuotojo ir paciento. Išvažiuojamąsias sveikatos priežiūros paslaugas teikiantiems darbuotojams turėtų būti taikoma tvarka, pagal kurią darbuotojas praneša

<https://www.healthcarediver.com/news/threats-obscenities-homicide-healthcare-workers-pandemic/619971/>

¹⁶ *Workplace Violence Prevention for Health Care and Social Service Workers Act:*

<https://www.congress.gov/bills/117/congress/house-bills/1195/text>

¹⁷ *Guidelines for Preventing Workplace Violence for Healthcare and Social Service Workers:*

<https://www.osha.gov/sites/default/files/publications/osha3148.pdf>

lankomo paciento pavardę ir adresą, planuojamą vizito trukmę, kodinį žodį pranešimui apie pavojų, automobilio valstybinį numerį. Po vizito darbuotojas turėtų susisiekti ir pranešti apie įvykdytą užduotį. Atkreipiamas dėmesys į darbuotojų aprangą. Pavyzdžiui, nepatartina nešioti kaklo papuošalų, brangių papuošimų, nesinešti raktų ar kitų daiktų, kuriais galima sužeisti. Siūloma dėvėti galvos apdangalus, uždengiančius plaukus.

Sutartinių ženklų panaudojimo pavyzdžiu gali būti Saut Bėjaus medicinos centras, kurio darbuotojai smurto prevencijai panaudoja sutartinius žymenis, pavyzdžiui, žalios spalvos apklotu uždengiama lova ar tokios spalvos kortele pažymimas lango stiklas prie anksčiau smurtavusio paciento. Tokiu būdu darbuotojai gali būti atidesni, bendraudami su tokiu pacientu. Be to, kiekviename medicinos centro kompiuteryje yra instaliuoti vadinamieji panikos mygtukai¹⁸.

Atskirose valstijose galioja savi teisės aktai, įtvirtinantys darbuotojų saugumo sprendinius ir sankcijas už pažeidimus¹⁹. Pavyzdžiui, Kalifornijoje sveikatos priežiūros įstaigų vadovai įpareigoti įvertinti smurtinių išpuolių riziką ir imtis atitinkamų saugos priemonių, personalo mokymų, taip pat fiksuoti ir pranešti apie įvykusius incidentus ir 5 metus saugoti tokią informaciją²⁰.

Paminėtina, kad praktikoje yra panaudojamos ir tokios asmeninės apsaugos priemonės kaip neperšaunamos liemenės. Pavyzdžiui, Ilinojaus valstijos Adamso apygardoje greitosios medicinos pagalbos tarnyba 2021 m. įsigijo 55 neperšaunamas liemenes, siekiant užtikrinti darbuotojų saugą darbo metu. Šios papildomą apsaugą darbuotojams suteikiančios priemonės naudojamos ne kiekvieną kartą, bet esant smurto rizikai, pavyzdžiui, iškvietimams į įvykius, kur panaudotas ginklas, įvykdyti užpuolimai, perdozuotos tam tikros medžiagos, yra asmenys su pasireiškusiais psichikos sutrikimais²¹. Kolorado valstijos San Luiso slėnio sveikatos priežiūros paslaugų teikėjas 2020 m. perdavė greitosios medicinos pagalbos tarnybai 48 universalias neperšaunamas liemenes. Jos naudojamos esant išpuolių tikimybei, pavyzdžiui, vykstant į įvykius, kur panaudotas ginklas, smurtas artimoje aplinkoje²². Ohajo valstijos Klivlando mieste dar 2016 m. buvo reikalaujama, kad paramedikai kiekvieno iškvietimo metu naudotųsi neperšaunamomis liemenėmis²³.

JAV Nacionalinės skubiosios medicinos pagalbos paslaugų informacinės sistemos techninės priežiūros centras, 2021 m. paskelbęs teisinės rekomendacijas nešiojamų vaizdo kamerų naudojimui, pažymėjo, kad susidomėjimas tokia įranga auga, nors ji kol kas dar nėra paplitusi. Pabrėžta būtinybė atidžiai tikrinti vaizdo kamerų naudojimo atitiktį asmens duomenų saugumo ir privatumo nuostatoms²⁴.

Jungtinė Karalystė

2018 m. priimtas, Anglijoje ir Velse galiojantis Specialiųjų tarnybų darbuotojų užpuolimų (nusikalstamų veikų) įstatymas²⁵ taikomas ne tik policijos, kalėjimų pareigūnams, ugniagesiams, bet ir nacionalinės sveikatos priežiūros sistemos darbuotojams ir susijusias pagalbines paslaugas teikiantiems darbuotojams, kuriems darbe tenka asmeniškai kontaktuoti su sveikatos priežiūros

¹⁸ Hailey Mensik. Threats, obscenities, homicide: Healthcare workers stressed by pandemic face elevated violence. *Healthcare Dive*, 2022:

<https://www.healthcaredive.com/news/threats-obscenities-homicide-healthcare-workers-pandemic/619971/>

¹⁹ *American Nurses Association – workplace violence*:

<https://www.nursingworld.org/practice-policy/advocacy/state/workplace-violence2/>

²⁰ *Press Release of the California Nurses Association*:

<https://www.nationalnursesunited.org/press/workplace-violence-regulations-healthcare-facilities-go-effect-april-1>

²¹ Ill. ambulance service buys 55 ballistic vests through grant. *EMS1*, 2021:

<https://www.ems1.com/ems-products/body-armor/articles/ill-ambulance-service-buys-55-ballistic-vests-through-grant-rY4R0urTS63PcQrH/>

²² Donna Wehe. SLVH supplies ballistic vests to valley EMS agencies. *SLV Health*, 2020:

<https://www.sanluisvalleyhealth.org/news/2020/march/slvh-supplies-ballistic-vests-to-valley-ems-agen/>

²³ Bulletproof vests now mandatory for all Cleveland EMS responses. *Advance Local Media*, 2016:

<https://www.cleveland.com/metro/2016/01/bulletproof-vests-now-mandatory.html>

²⁴ *NEMSIS | EMS Body Cam Guide*: <https://ambulance.org/2021/06/30/emsbodycam/>

²⁵ *Assaults on Emergency Workers (Offences) Act*: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/23/contents/enacted>

paslaugų gavėjais ir kitais visuomenės nariais. Paminėtina, kad įstatymo formuluotėje konkrečiai neįvardinti, pavyzdžiui, vien greitosios medicinos pagalbos darbuotojai, o bendrai nurodomi sveikatos priežiūros paslaugas teikiantys darbuotojai, kurie darbo eigoje tiesiogiai kontaktuoja su pacientais ar kitais žmonėmis. Už smurtinius veiksmus minėtų darbuotojų, vykdančių savo darbines užduotis, atžvilgiu yra skiriama bauda ir / ar iki 12 mėnesių trukmės laisvės atėmimo bausmė. Įstatymo teikiama teisinė apsauga apima ir tuos atvejus, kai smurtinį išpuolį patiria nesantis darbe darbuotojas, atliekantis veiksmus, vertintinus kaip darbinius, jei šie būtų atliekami darbo laiku.

Anglijoje ir Velse galiojančio Nuosprendžių priėmimo įstatymo²⁶ 67 straipsnis nustato, kad atsakomybę sunkinančioms aplinkybėms priskiriamas specialiųjų tarnybų darbuotojų, vykdančių savo darbą, užpuolimas. Tokiais darbuotojais yra ir dirbantys sveikatos apsaugos sistemoje, tai yra pakartota minėta Specialiųjų tarnybų darbuotojų užpuolimų (nusikalstamų veikų) įstatymo plati formuluotė.

Škotijoje galiojančio Specialiųjų tarnybų darbuotojų įstatymo²⁷ 1 straipsnyje yra nustatyta, kad šis teisės aktas taikomas policijos, ugniagesių ir gelbėjimo tarnybų darbuotojams, taip pat greitosios medicinos pagalbos darbuotojams, registruotiems gydytojams (*medical practitioner*), registruotiems slaugytojams ir akušeriams. Už šių kategorijų darbuotojų užpuolimą skiriama iki 12 mėnesių trukmės laisvės atėmimo bausmė ir / ar bauda, neviršijanti Baudžiamosios procedūros įstatymo²⁸ 225 straipsnio 8 dalyje nurodytos sumos (10 000 svarų sterlingų).

Jungtinėje Karalystėje galiojantis Sveikatos ir saugumo darbe įstatymas²⁹ įpareigoja darbdavius užtikrinti saugią darbo aplinką.

Medikų saugą darbo vietoje užtikrinančių techninių priemonių pavyzdžiu gali būti nešiojamos vaizdo kameros ir apsauginės aprangos detalės. Pavyzdžiui, Londono greitosios medicinos pagalbos tarnybos motorizuoto padalinio darbuotojų uniformos dalimi yra asmeninės sustiprintos kūno apsaugos priemonės (*protective body armour*)³⁰. Rytų Anglijos regiono greitosios medicinos pagalbos darbuotojams yra suteikiama galimybė, dažniausiai jų pačių nuožiūra, naudotis asmeninėmis sustiprintomis kūno apsaugos priemonėmis (*body armour*)³¹.

2021 m. birželio mėnesį Nacionalinė sveikatos priežiūros tarnyba pranešė suteiksianti nešiojamąsias vaizdo kameras Anglijos greitosios medicinos pagalbos darbuotojams, siekiant sumažinti išpuolius prieš medikus. Įrašymas gali būti įjungiamas kilus pavojui, kai pacientas ar kitas žmogus tampa agresyvus ar smurtaujantis. Pažymima, kad tokios kameros pasitarnauja kaip atgrasymo priemonė ir palengvina įrodinėjimą, esant reikalui³².

2022 m. Londono greitosios medicinos pagalbos tarnybos automobiliuose įmontuoti pažangūs monitoriai, rodantys išorinių vaizdo kamerų fiksuojamą aplinkinę teritoriją, automobilio vietos nustatymo sistema, palengvinanti policijos atvykimą, esant reikalui. Tuo atveju, kai aktyvinamas pavojaus mygtukas, įrašinėjamas vaizdas ir garsas. Toks įrašas gali būti vėliau panaudojamas kaip įvykio įrodymas³³.

2021 m. liepos mėnesį Koventrio ir Varvikšyro universitetinių ligoninių skubiosios pagalbos skyriuose įgyvendinta bandomoji iniciatyva, darbuotojus apmokus ir aprūpinus nešiojamomis vaizdo kameromis, sustiprinančiomis apsaugą nuo pacientų ar lankytojų smurto. Tokios vaizdo kameros nešiojamos matomoje vietoje ir įjungiamos tik kilus pavojui ir perspėjus asmenį apie pradedamą

²⁶ *Sentencing Act*: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/17/section/67?view=extent>

²⁷ *Emergency Workers (Scotland) Act*: <https://www.legislation.gov.uk/asp/2005/2/contents>

²⁸ *Criminal Procedure (Scotland) Act*: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1995/46/contents>

²⁹ *Health and Safety at Work etc. Act*: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/37/introduction?view=extent>

³⁰ *London Ambulance Service*:

<https://www.londonambulance.nhs.uk/calling-us/who-will-treat-you/single-responder/cycle-responder/>

³¹ *The East of England Ambulance Service – Uniform and Personal Standards Policy*:

<https://www.eastamb.nhs.uk/Policies/hr/uniform-policy.pdf>

³² Body worn cameras to be rolled out across country. *London Ambulance Service News*, 2021:

<https://www.londonambulance.nhs.uk/2021/06/02/body-worn-cameras-to-be-rolled-out-across-country/>

³³ Protecting those who are protecting you – new safety measures for ambulance crews. *London Ambulance Service News*, 2022:

<https://www.londonambulance.nhs.uk/2022/09/28/protecting-those-who-are-protecting-you-new-safety-measures-for-ambulance-crews/>

įrašinėjimą³⁴. Karališkojoje Derby ligoninėje 2021 m. taip pat pradėtos naudoti asmeninės vaizdo kameros saugumo tikslams³⁵.

Lenkija

Valstybinės medicinos pagalbos tarnybos įstatymo³⁶ 5 straipsnio 1 dalis nustato, kad pirmąją ar kvalifikuotą pirmąją medicinos pagalbą teikiančiam asmeniui, greitosios medicinos pagalbos brigados nariui, asmens sveikatos priežiūros įstaigos skubios medicinos pagalbos skyriaus medikui, pareigines užduotis vykdančiam dispečeriui ir greitosios medicinos pagalbos vaivadijos ar šalies lygio koordinatoriui taikomas valstybės pareigūnams skirtas apsaugos teisinis režimas, nustatantis baudžiamąsias sankcijas. Baudžiamojo kodekso³⁷ 226 straipsnio 1 paragrafas nustato, kad pareigas vykdančią valstybės pareigūną ar jam padedantį asmenį įžeidusiam (lenk. *znieważa*) asmeniui yra skiriama bauda, laisvės apribojimas ar iki metų trukmės laisvės atėmimo bausmė.

Medicinos sesers ir akušerijos profesinės veiklos įstatymo³⁸ 11 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad medicinos seseriai ir akušerei (-iui), profesinės veiklos ir su ja susijusiu metu, taikomas valstybės pareigūnams skirtas teisinis apsaugos režimas, apimantis minėtą Baudžiamojo kodekso normą. Pagal Gydytojo ir odontologo profesinės veiklos įstatymą³⁹, gydytojo (*lekarz*), teikiančio būtinąją pagalbą, taip pat dirbančio sveikatos priežiūros įstaigoje, kurioje teikiamos paslaugos finansuojamos valstybės lėšomis, teisinė apsauga yra prilyginama valstybės pareigūno (30 ir 44 str.).

Gydytojo ir odontologo profesinės veiklos įstatymo 38 straipsnis numato gydytojo teisę pagrįstais atvejais atsisakyti teikti pacientui sveikatos priežiūros paslaugas, išskyrus būtiniosios pagalbos teikimą.

Paminėtina, kad Asmens duomenų apsaugos tarnybos pirmininkė Edyta Bielak-Jomaa 2019 m. pradžioje žiniasklaidai pranešė, kad Sveikatos apsaugos ministerija atsisakė planų leisti greitosios medicinos pagalbos darbuotojams naudoti nešiojamas vaizdo kameras. Toks sprendimas paaiškintas galimomis asmens duomenų saugumo ir paciento sveikatos informacijos konfidencialumo užtikrinimo problemomis⁴⁰. Nutarta pasirinkti galimybę greitosios medicinos pagalbos darbuotojams greitai pranešti dispečeriui apie pavojų ir poreikį iškviešti policiją. Nacionalinės paramedikų profsąjungos atstovo nuomone, galima būtų svarstyti visgi suteikti įrašymo įrenginius, tačiau nustatyti tvarką, kad jie būtų įjungiami tik apibrėžtomis sąlygomis, kilus pavojui⁴¹.

Švedija

³⁴ *University Hospitals Coventry and Warwickshire*:

<https://www.uhcw.nhs.uk/news/body-worn-cameras-to-be-introduced-in-university-hospital-emergency-department-to-protect-staff-and-patients-from-violence-and-aggression/>

³⁵ Body-worn cameras to be used in RDH A&E to protect staff and patients from violence. *University Hospitals of Derby and Burton*, 2021:

<https://www.uhdb.nhs.uk/latest-news/bodyworn-cameras-to-be-used-in-rdh-ae-to-protect-staff-and-patients-from-violence-11704/>

³⁶ *Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym*:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20061911410>

³⁷ *Kodeks karny*: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>

³⁸ *Ustawa o zawodach pielęgniarki i położnej*: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20111741039>

³⁹ *Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentystry*: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970280152>

⁴⁰ Agnieszka Pochrzest-Motyczynska. Ministerstwo zdrowia rezygnuje z kamer w karetkach. *Prawo.pl*, 2019:

<https://www.prawo.pl/zdrowie/monitoring-w-karetkach-ministerstwo-zdrowia-rezygnuje-z-dalszych,373873.html>

⁴¹ Tomasz Zolciak. Kamery dla policjantów, ratownicy ich nie dostaną. Kiedy monitoring jest naruszeniem prawa? *Dziennik Gazeta Prawna*, 2019:

<https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1390936,kiedy-monitoring-jest-naruszeniem-prawa.html>

Darbo aplinkos įstatyme⁴² yra nuostatų, taikomų darbui, kuriame yra didelė smurto ar smurto grėsmės rizika. Įstatymo tikslas – apsaugoti darbuotojus nuo žalos sveikatai ir incidentų darbo metu ir užtikrinti sveiką ir saugią darbo aplinką. Įstatymas nustato, kad darbdavys privalo imtis visų būtinų priemonių, kad užkirstų kelią darbuotojo sveikatos pakenkimui ar incidentams.

Nacionalinės profesinio saugumo ir sveikatos tarybos potvarkiu darbdavys įpareigotas iširti galimas smurto grėsmes ir imtis priemonių joms išvengti⁴³. Darbo vietose, pasižyminčiose smurto ar grasinimų tikimybe, turėtų būti taikoma saugumą užtikrinanti tvarka. Tokių darbo vietų išdėstymo, projektiniais ir įrangos sprendimais turėtų būti sukuriami barjerai smurtui ir grasinimams. Darbuotojai turi būti tinkamai apmokyti, kad galėtų darbines užduotis atlikti saugiai. Jiems turi būti suteikta galimybė nedelsiant iškviešti pagalbą pavojingose situacijose. Darbdavys privalo užtikrinti pavojaus pranešimo įrangos sumontavimą, techninę priežiūrą, pranešimų priėmimo ir reagavimo tvarkos parengimą ir mokymus. Darbuotojams, kurių darbas susijęs su pasikartojančio smurto ar grasinimų tikimybe, turi būti teikiama specializuota parama ir konsultavimas. Žymia smurto ar grasinimų rizika pasižymintis darbas negali būti dirbamas po vieną. Spręsti darbo saugumo klausimus padeda specialiai įpareigoti atstovai ar didesnėse darbovietėse veikiančios saugumo komitetai⁴⁴.

Švedijos darbo aplinkos tarnyba, perėmusi Nacionalinės profesinio saugumo ir sveikatos tarybos funkcijas, kaupia duomenis apie darbuotojų sužeidimus ar incidentus. Kiekvienas darbdavys privalo pranešti šiai tarnybai apie darbuotojo sužalojimą ar įvykusį incidentą. Už nepranešimą gali būti teisiniu keliu skirta bausmė⁴⁵.

2020 m. sausio mėnesį įsigaliojo baudžiamosios teisės norma, nustatanti sankcijas už trukdymą specialiųjų tarnybų, tarp jų greitosios medicinos pagalbos, darbui⁴⁶. Baudžiamojo kodekso⁴⁷ 13 skyriaus § 5c nustato, kad tas, kas smurtaudamas ar grasindamas smurtu, pasisavindamas ar gadindamas transporto priemonę ar kitą įrangą arba kitais netinkamais veiksmais užpuola ar trukdo policijos, gelbėjimo tarnybų ar greitosios medicinos pagalbos darbuotojų ar jiems padedančių asmenų darbui, jei tai reikšmingai sutrukdo pagalbos teikimą, yra baudžiamas iki 4 metų trukmės laisvės atėmimo bausme. Tas, kas paminėta veikia sunkiai sutrikdo pagalbos teikimą, yra baudžiamas terminuota, nuo 2 iki 18 metų trukmės, laisvės atėmimo bausme ar įkalinimu iki gyvos galvos. Vertinant veikos sunkumo laipsnį, atsižvelgiama į tai, kelių žmonių gyvybėms ar ypatingos svarbos nuosavybei buvo sukeltas pavojus ar veikia pasižymėjo kitu ypač pavojingu pobūdžiu.

Žiniasklaida praneša, kad sugriežtinus atsakomybę už trukdymą specialiųjų tarnybų, tarp jų greitosios medicinos pagalbos darbuotojų, darbui, išaugo pateikiamų kaltinimų skaičius. 2021 m. sausio – lapkričio mėnesiais buvo iš viso iškelta 140 bylų. Iki tol, per laikotarpį nuo 2020 m. sausio mėnesio, buvo 52 tokios bylos. Viena iš policijos nurodomų priežasčių yra aiškesnis teisinis

⁴² *Arbetsmiljölagen*:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arbetsmiljolag-19771160_sfs-1977-1160

Work Environment Act:

<https://www.government.se/government-policy/labour-law-and-work-environment/19771160-work-environment-act-arbetsmiljolagen/>

⁴³ *The Swedish Work Environment Authority*:

<https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/foreskrifter/engelska/violence-and-menaces-in-the-working-environment-provisions-afs1993-2.pdf>

⁴⁴ *The Swedish Work Environment Authority – threats and violence*:

<https://www.av.se/en/health-and-safety/mental-ill-health-stress-threats-and-violence/threats-and-violence/>

⁴⁵ *The Swedish Work Environment Authority – reporting*:

<https://www.av.se/en/work-environment-work-and-inspections/the-employers-responsibility-for-the-work-environment/report-serious-personal-injuries-serious-incidents-and-deaths/>

⁴⁶ Sabotage against blue-light personnel becomes criminal: “Symbolically important”. *Teller Report*, 2019:

<https://www.tellerreport.com/news/2019-11-28---sabotage-against-blue-light-personnel-becomes-criminal--%22symbolically-important%22-.ryg9AXKT2r.html>

⁴⁷ *Brottsbalk*:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700#K13

The Swedish Criminal Code:

<https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-criminal-code/>

reguliuojamas, padedantis geriau kvalifikuoti nusikalstamus veiksmus⁴⁸. Paminėtina, kad trukdymas apima tokias žodines ir fizines veikas kaip paramediko įžeidinėjimas, stumdymas, trukdymas uždaryti greitosios pagalbos automobilio duris ar jų neleistas darinėjimas, trukdant paramedikui vykdyti savo darbą⁴⁹.

2022 m. lapkričio mėnesio spaudoje pasirodė pranešimai apie greitosios medicinos pagalbos medikų nuogaštavimus dėl savo saugumo, vykstant į aukštu nusikalstamumo lygiu pagarsėjusius rajonus. Pažymima, kad tokiose vietovėse išpuoliai tampa įprastu reiškiniu. Greitosios medicinos pagalbos darbuotojai siūlo įgyvendinti tokias priemones kaip skambučių numerių, susijusių su praeityje įvykusiais smurto atvejais, identifikavimas ir pažymėjimas, nors specialistai pripažįsta, kad tokią sistemą būtų sudėtinga įdiegti⁵⁰.

Paminėtina, kad Skonės lėne 2018 m. buvo atsisakyta iniciatyvos suteikti skubiosios medicinos pagalbos darbuotojams nešiojamąsias vaizdo kameras. Toks sprendimas argumentuotas galimomis duomenų apsaugos ir paciento sveikatos informacijos konfidencialumo užtikrinimo problemomis⁵¹.

Parengė
Informacijos ir komunikacijos departamento
Tyrimų skyriaus
Patarėja
Dainora Valiukaitė
Tel. (8 5) 239 6187, el. p. dainora.valiukaite@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2022

⁴⁸ Charles Szumski. Sweden's "blue light sabotage" significantly higher in 2021. *EURACTIV*, 2022:

https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/swedens-blue-light-sabotage-significantly-higher-in-2021/

⁴⁹ Man dömd till fängelse – saboterade för ambulanspersonal. *Mitt i Stockholm*, 2021:

<https://www.mitti.se/nyheter/man-domd-till-fangelse--saboterade-for-ambulanspersonal-6.27.8058.e965fb9494>

⁵⁰ John Cody. "We're worried someone will get killed" – Swedish ambulance workers threaten to stop serving no-go zones. *ReMix News*, 2022:

<https://rmx.news/sweden/were-worried-someone-will-get-killed-swedish-ambulance-workers-threaten-to-stop-serving-no-go-zones/>

⁵¹ Kroppskameror för vårdanställda stoppas i Skåne. *Vårdfokus*, 2019:

<https://www.vardfokus.se/nyheter/min-sjukvardskompetens-ar-en-trygghet-for-gruppen/>